Pohjois-Karjalan oikeusaputoimisto
Joensuun toimipaikka

LAKIVALIOKUNNALLE

Asia Lausunto HE 26/2016 hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä.

Lausunnonantaja Arto Tiilikainen, Itä-Suomen oikeusapupiirin oikeusaputoimen johtaja,
Pohjois-Karjalan oikeusaputoimisto, Joensuun toimipaikka
Torikatu 19, 3. krs, 80100 Joensuu
puhelin: 029 56 60952
matkapuhelin: 050 347 7166

Lausunto

Lausuntonani esitän kunnioittaen seuraavaa.

Viittaan liitteenä olevaan 7.8.2014 päivättyyn lausuntoon oikeusministeriölle organisaatiouudistuksesta.

Muutos on tarpeen. Hallintoa voitaisiin kuitenkin keskittää tekemättä näin suurta hallinnollista muutosta.

Hallituksen esityksessä on useampaan kertaan mainittu, että nykyinen organisaatiorakenne on kevyt. Kun on tarkoitus kustannusneutraalisti muuttaa kevyttä hyvin toiminutta organisaatiota, niin tehtävä on vaativa. Lähiaikoina lienee tulossa tuomioistuinvirasto ja se taas tarkoittaa, että oikeusapu- ja edunvalvonta-asioita pitänee siirtää oikeusministeriöstä mahdollisesti oikeusapuvirastoon, niin tämä uudistus on lyhytaikainen välivaihe.

Tämä hallintouudistus tuo lisäkuluja eikä säästöjä ehdi syntyä, koska uusi uudistus on jo tulossa.

Oikeusaputoimistojen tehtäviä julkisessa oikeusavussa ja yleisessä edunvalvonnassa olisi pitänyt mielestäni mieluummin yhdistää kuin erottaa. Esim. johtava yleinen edunvalvoja olisi voinut olla vähintään koko toimiston varajohtaja. Oikeusavun ja edunvalvonnan yhdistelmävirkoja olisi voitu lisätä tai ainakin toimenkuvia muokata niin, että oikeusavun ja edunvalvonnan tehtäviä olisi voinut tehdä sama työntekijä. Tässä uudistuksessa nykyisetkin yhdistelmävirat on muutettava vain toisen sektorin viroiksi.

Oikeusapu ja edunvalvonta olisi paljon kustannustehokkaampi ja vahvempi yhdessä kuin erikseen. Velkaneuvonta olisi myös voitu ja voitaisiin hoitaa osana oikeusapua.

Pohjois-Karjalan oikeusaputoimisto
Joensuun toimipaikka

1 luku 1 § Oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Hallituksen esityksessä on lain nimeksi kirjoitettu: Laki valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä. Onko piiri vanhentunut nimitys ? Vertaa nimismiespiiri, maatalouspiiri ym. Esitän, että piiri nimitys muutettaisiin **virastoksi**.

1 luku 2 § Oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtaja

Esitetyn lain 2 §:ssä säädetään mm. oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtajan kelpoisuusvaatimuksesta niin, että johtajan kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Oikeusaputoimistojen henkilökunnasta monet ovat sitä mieltä, että kelpoisuusvaatimuksen pitäisi olla oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto. Oikeusapu- ja edunvalvonta ovat osa oikeushallintoa, joissa ainakin useammissa virastoissa on lainoppineet johtajat. Tällöin johtaja ainakin teoriassa tietäsi, millaista työtä henkilökunta tekee ja mitä työ henkilökunnalta vaatii, jolloin johtajalla olisi paremmat edellytykset johtaa tehokkaasti.

1 luvun 4 § Sopimus oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden tuottamisesta

Esitetyn lain 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan oikeusapu- ja edunvalvontapiiri voi oikeusministeriön kanssa neuvoteltuaan ostaa **oikeusapu**- ja edunvalvontapalveluita, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen.

Tämä lainkohta avaisi mm. Suomen Asianajajaliiton vuosikymmeniä ajaman mahdollisuuden yksityissektorille antaa valtion varoin oikeusapua ulkoprosessuaalisissa asioissa. Tämä taas tarkoittaisi sitä, että kansainvälisesti tunnustettua Suomen laajaa ja varsin tehokasta oikeusaputarjontaa pitäisi kustannussyistä supistaa rajaamalla yleisen oikeusavun ulkopuolelle ulkoprosessuaaliset asiat, koska yksityissektorin hoitamana kustannuksia ei voitaisi tehokkaasti valvoa. Tämä taas merkitsisi sitä, että tavallisten oikeusapua tarvitsevien henkilöiden oikeusturva heikkenisi merkittävästi.

Kyseinen kohta oikeusapupalveluiden tuottamisesta ostopalvelusopimuksella voidaan jättää tarpeettomana pois sen johdosta, että esityksen 2 luvun 11 §:n nojalla oikeusavun hakija voidaan ohjata erityistilanteissa yksityisen avustajan puoleen. Tämän pykälän tulkintaa voitaisiin tarvittaessa myös laajentaa.

1 luvun 5 § Virka-avun antaminen

Olisiko tämän pykälän yhteyteen mahdollista liittää julkiselle oikeusavustajalle mahdollisuus (velvollisuus) toimia PK 18 luvun 4§:n 2 momentin mukaisena toimitsijana? Nykyinen tilanne on ainakin Pohjois-Karjalassa aiheuttanut useissa tapauksissa, että käräjäoikeuden on pitänyt määrätä julkinen oikeusavustaja kuolinpesään toimitsijaksi julkisen oikeusavustajan suostumuksesta, koska julkinen oikeusavustaja ei saa antaa tällaiseen tehtävään suostumusta.

Pohjois-Karjalan oikeusaputoimisto
Joensuun toimipaikka

1 luvun 11 § Julkisen oikeusavustajan esteellisyys

Oikeusapu ja edunvalvonta toimivat useilla paikkakunnilla samoissa tiloissa ja käyttävät ainakin osittain samoja laitteita. Asianajajaliitto on oikeusministeriölle osoitetussa lausunnossaan esittänyt, että mikäli oikeusapu ja edunvalvonta käytettävät yhteisiä tiloja, niin siitä voi syntyä toimeksiannoissa esteellisyyksiä. Yhtenä perusteena on esitetty oikeusavun ja edunvalvonnan erittämiselle sitä, ettei esteellisyyksiä syntyisi nykyisessä laajuudessa. Tämä näkemys ei ilmeisesti toteudu ellei oikeusapu ja edunvalvonta ole erillisissä tiloissa. Jos käytössä olevat toimintatilat muutetaan erillisiksi tiloiksi, niin siitä tulee kustannuksia ja yhteistoiminta vaikeutuu.

1 luvun 16 § Yleisen edunvalvojan määrääminen tehtävään

Tämä pykälä on hyvä muutos nykyiseen käytäntöön. Käräjäoikeuden, maistraatin ja edunvalvonnan työ nopeutuu ja työtehtävät järkeistyvät tältä osin.

MUUTA

Oikeusapupäätösten taloudellinen selvitys voitaisiin tehdä samoin kuin sakotuksen yhteydessä käyttämällä sakkolaskuria. Se olisi yksinkertaista sekä asiakkaille että oikeusaputoimistoille ja todennäköisesti myös oikeammat tulot olisivat päätöksen pohjana.

Julkisen oikeusavustajan tehtävät ovat todella vaativia ja toivon, että oikeusavustajat, jotka tekevät tehokkaasti, asiantuntemuksella ja ammattitaitoisesti tehtävänsä saavat siitä kohtuullisen kilpailukykyisen palkan, jotta hyvät oikeusavustajat työskentelisivät tulevaisuudessakin julkisessa oikeusavussa.

Oikeusapupäätöksiä tehdään oikeusaputoimistoissa vuosittain noin 25.000 kappaletta. Suurelta osin näiden päätösten pohjalta maksetaan yksityisille asianajajille ja luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille palkkioina ja kuluina yli 40 miljoona euroa. Oikeusapupäätösten osalta ei ole yhtä vastuuhenkilöä. Kun vastuu jakaantuu useille, niin helposti käy niin, ettei oikein tiedetä kenellä vastuu on.

Kun oikeusapupäätökseen haetaan ratkaisupyyntö ja oikeus myöntää julkista oikeusapua siviiliasiassa, niin tällä hetkellä ei ole sellaista tahoa, joka voisi valtion puolesta valittaa oikeusapupäätöksestä. Valtion puolesta pitäisi olla valitusmahdollisuus myös sen vuoksi, jotta saataisiin ennakkopäätösratkaisuja.

Joensuussa maaliskuun 26. päivänä 2016

Arto Tiilikainen
Itä-Suomen oikeusapupiirin oikeusaputoimen johtaja

Osoite Torikatu 19, 3. krs. 80100 Joensuu
Puhelin 029 566 0920
Telefax 029 566 0927
Sähköposti pohjois-karjala.oikapu@oikeus.fi